

ACC. N:R M. 14542:1*10.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Landskap: *Skåne* Upptecknare: *Fridolf Persson Jonstorp*
Härad: *Luggude* Berättare: " " "
Socken: *Jonstorp* Berättarens yrke: *f. d. lantbr.*
Uppteckningsår: *1958* Född år *1884 i Jonstorp*

Trini och bröllop. s. 1-4.

Luf 71.

Väster i hushåll, läkekunst och magi. s. 5-10.

" 72.

Det var på dansbarnar och julbester som ungdomarna bekantade sig med varandra. Under vackra sommarkvällar samlades byns ungdomar vid något vägekål eller ett mjölkbord där några timmar slogs bort under skoj och glän. Stundom infann sig även någon från en grannby, och allt möjligt som hänt i byn dryftades under en sådan sammankomst. Sammanträffandet mellan ungdomarna ansågs ej för något uhederligt. En vacker flicka hade alltid förestående framför en med sämre utseende. En stilig pojke tyckte de flesta flickor om, isynnerhet om han kunde dansa och uppföra sig korrekt. En förmögen flicka var alltid älskvärd av byns pojkar. Oftast var det ungdomar i byn som höllo sig till varandra och även inuti hela socknen. Andra ungdomar från en grannsocken kunde även sälla sig till dessa. Det var många par som under sådana förhållanden efter vad

1.

Fiden led ingingo äktenskap. Det var ju ej några
kommunikationer då emmen sa hemmaborna fick
grannf stanna inom sina egna gränser. Många famil-
jer byn och socknen som voro beblåstade med varandra.
Föräldrarna samtyckte i flesta fall till förbindelser
mellan ungdomarna, men stundom kunde stridig-
heter uppstå ej all ej den ena eller andra parten
ansågs lämplig till inträde i en familj. Sngicks
giftmål hade alltid någon inom släkten att an-
märka - på både ont och gott. För det några föräldrar
som ogillade något giftmål kunde det bero på dryck-
kerskap eller uppförande och karaktärskillnad. Förnö-
genthet spelade även stor roll. Sngicks någon förlov-
ning dryftades derrenu livligt av utomstående.
Om några ungdomar fringades till giftmål till
den de ej tyckte om är vi icke bekant. Fräppades ett
par ungdomar som ej sett varandra innan kunde det lätt
bli kärlek vid första ögonbåtet. Att någon äktenskap

förmedlare pinnits i större skala vet jag ej. Jag vet
en man som rekommenderade en förmyndarflicka till
en ung man och ett lyckligt äktenskap blev följdern.

Den man som föreslog denna flicka var en släkting till
den unge mannen och naturligtvis gjorde han sig ärendet.

Ett par år sannolikt en hemlighet som ingen talade
om. Jag har aldrig hört något omfala hur ett sådant
fölgick.

Befräftande herrgiften (plickan) bestämde denna
mellanplickan och hennes föräldrar. Herrgiften flyttade
till det nya hemmet med alla döfida transport-
medel, häst och vagn var väl det förnämligaste. Påstannens
budsbeskrivelse till bröllopet ordnades av hennes vänner.
Till bröllopet bjöds båda parternas släktingar
och även de grannar som de mest hade beröring med.

Påst och plockaren var självskrivna bröllopsgäster,
jämför andra i församlingen mera uppmarknade
personer. Släktingar och vänner anlände till bröllopet

alltefter de hade lång eller kort väg till detta.

Om kvällen efter bröllopskvällen samlades de flesta av byns ungdom, även sådana från grannbyarna vid bröllopsgården för att "skrika" fram brudparet. Detta skulle visa sig fjärdagstrappan tre gånger. Efter detta framträdande skulle förtäring och marschkar undergå en liknande procedur. Det turrades och pratades efteråt både onda och goda ord om bröllopsgästerna. Vid sådana sanna tillställningar bedrevs mycket uppg och spektakel.

Så som vid bröllopsföreläsningarna. Brudgummen skulle helt naturligt först bjuda upp sin brud, Kortspelet har även föreläsnings. Dessom budde närmast brudparet reste oftast dagen innan upp en ärepost med brudparets initialer till detta ära. De nygifta brukade besöka deras respektive föräldrahem någon vecka efter bröllopet.

Lup 72

Gräarter var en rätt som fordom användes rätt mycket. Arterna kokades i vatten med gott fläskkött. Arterna fogs i så stor kvantitet att de skulle räcka till flera middagar. Till denna rätt dracks drickablandning. (Mjöl och dricka).

Büresö koktes av bruna bönor och fläskkött och för smakens skull tillsattes kvistar av finnan.

En annan rätt bestod av tunna pannkakor, när en sådan bakats på ena sidan fogs den upp och ny smet hålles på järnet, när denna var nästan färdig lades grovbrödskivor på denna och den som fogs av och lades över brödskivorna, som fick bakas enstund. Denna maträtt benämndes "kalle."

Lurad sill användes ofta. Silen - spickeill lades på en därtill gjord insättning och infördes i spisen över eld som var klar.

Körngrynsgröt användes ofta både till middagar, — den som blev över stektes till kväll. Dessa maträtter

Har till största delen blivit bortglömda i senare tid.

Synner har fördom använts till matlagning. Det var friligen ej de vilda (*Bumex acetosa* och *acetosella*)

Och det var några av de vi nu har sett jag ej.

Potatis har använts till att drugga ut mjöl med, isynnerhet under de svåra kristiderna.

Marrotter-gula, har fördom använts som sötningemedel.

Nässlor, (*Urtica dioica*), har använts till stuvning.

Som kaffeersättning har sedan gammalt begagnats rinderhackade och förkade maskrosrötter. Sådant användes under kristiderna. Men det var endast då inget eller litet kaffe fanns att tillgå. I stället för tobak togs blad av hörsbärsträd. Dessa förkades och det påstods att vara bättre än dålig tobak.

Svamp har endast använts till mat endast ett par tiotal år. Orsaken var att folk fördom ej förstod sig på de olika arternas giftighet. Svampen avskyddes även på grund av att den luktade illa. Om något ho ätit

svamp vet jag ej. En berättas alla illaluktande växter.
Enbärsöl dracks jorden, men nu vet jag ej om något
sådant finns.

De växter som funnos i kryddträdgårdarna voro:
Salvia officinalis, *Citronmeliss* (*Melissa offi-*
cinalis), *Lavendel*, (*Lavendula Spica*), *Myntha* (*Men-*
tha viridis), *Koriander*, *Coriandrum sativum*, Till
brännvin tillsattes blomknuderna av johannesört
(*Hypericum perforatum*), Malört, (*Asteriscia absin-*
thium). Dessa två växter tillsattes både ^{vin}vinen och
utseendets skull. Johannesörtern färgade brännvinet
med en vacker röd färg. Svarta vinbar med tillsatts
av brännvin intogs vid magont.

Som rengöring av lund och gulv har använts jorden
skaugräs, (*Equisetum hiemale*). En viskagrove råg-
halva gjorde samma nytta. När en sådan viska var ef-
slit var det lätt att skapa en ryg. Som medel mot ohyg-
sa användes malört. Lavendel var ett bra medel att

lägga bland linne för att detta skulle få god lukt. Björklöv
 användes till färgning av tyg och garn. Detta blev grünt.
 Påskågg färgades i vatten vareft stenläu (*Lecanora cinerea*)
 kokas. Denna bar fägs på stenar och gårdar. Äggen antaga
 en gul färg. Löfskal användes alltid i mitt hem för
 färgning av påskågg. Löfskalen kokades liksom stenläven
 i vatten. Äggen färgades vackert rödbruna som förhöjde
 äggens utseende. Som prydnadsväxter i de gamla träd-
 gårdarna sattes minnkaffar (*Aconitum Napellus*) Kejsar-
 örnen (*Fritillaria imperialis*). Törn (*Paeonia officinalis*).
 Stöckros (*Alfaca rosea*). rida kaffestövlar (*Primula*). Dessa
 gamla vackra växter äro till fördel utgångna och ersatta
 med nyare inkomna - rosor f. ex. Att boga in blommor - som
 det heter i rummen är ett mycket gammalt bruk, som av-
 skurna sattes de i ena. De sattes oftast in efter lördagsförmis
 Fönsterträden bestodo av *Polygonum*. Kaktusarter, arm-
 kaktus, Luffeblommor (*Calceolaria speciosa*) Calla
 X etioptica) Brudmyrten (*Myrtus communis*), Buketterna

fick stå till de själs fallnade. Syren hade särskilt
företro för sådant andarråd, jämte andra i frädgården
förefintliga. De vilda prästkrågarna (*Corycanthemum*)
voro vanliga i en innehusbukett. Myrkmodra (*As-
plenium odorata*) är en sällsynt växt. Fördom ju
byggdets folk till Haga vid Årild och fögo den, den var
obligatorisk i ett knapphål och som bukett i hemmet.
För dylers skull tror jag knappast att någon bukett sattes
in det var nog prydnaden som spelade in. En annan
prydnadsväxt var de s. k. evighetsblommorna (*Ether-
nella*). Jag minns att min småskollärarinna hade
mellan sina ytter- och innerfönster lagt vit bomull
och i denna nedsett evighetsblommor. En bukett av
sådana blommor av alla färger är mycket varaktig.
Det har alltid varit brukligt att uppvakta värmer och
bekanta med blommor på någon högtidsdag.

För invärtes bruk användes bären av Pläder (*Pan-
lucis nigra*). Dessa bär tillreddes till saft som intogs

vid förkyllning, luft-vatten och något brännvin häll-
des i saften och dracks så varmt som möjligt. Svarta
vinbär användes också till saft, i denna tillsattes även
brännvin. Dessa två läkemedel voro mycket verksamma.
På sår lades ett blad av en kaktusart. Det var den med
de vitrandiga bladen. Då en ko ej blev brunstig
skulle hon ha avkok av en växt av libsticka (*Piqueti-
cum paludosifolium*), och även för materiens höjande.
Till sugor brändes hause vilket var mycket verksamt
och är säkert för samma ändamål som det första till ko.

Att bära kastanjer (vild) på sig ansågs som ett bra medel
mot reumatisk värk.

Tillägg. — Till färgning av garnet användes växt-
färger, som hade gamla traditioner: valnöt till
brunt, mossor och kornel till gult, ekbart till rött.
björklöv till grönt. Den blå färgen kunde man inte
få fram ur växtämnen för denna användes — urin.